

MARKETLER SORUŞTURMASI

Ürün satış fiyatlarını birlikte belirleyen bazı marketler, aralarındaki fiyat rekabetini ortadan kaldırıp, tüketicileri daha yüksek fiyatla ürün satın almak durumunda bırakarak zarara uğrattılar

Çiğdem Tunçel
R.K. İl. Den. ve Uygulama Dairesi Bşk. Yrd.

2019 yılının sonlarında dünyada Kovid-19 pandemisinin başlaması ve 2020 yılının Mart ayında ülkemizde ilk Kovid-19 vakasının görülmesiyle başta tarım ve gıda ürünleri ile temizlik/hijyen malzemeleri olmak üzere pek çok üründe arz sıkıntısı ve fiyat artışı yaşanmış, tüketiciler ihtiyaç duydukları ürünleri bulamamış ya da yüksek fiyatla satın almak zorunda kalmıştır. Tüketicilerin mağdur olmasına yol açan bu arz sıkıntılarının ve fiyat artışlarının teşebbüslerin rekabete aykırı uygulamalarından kaynaklanıp kaynaklanmadığını tespit etmek amacıyla, Rekabet Kurumuna gelen başvurular üzerine veya resen, Rekabet Kurulu tarafından çok sayıda inceleme başlatılmıştır. İlgili ürünlerin üretim ve nihai tüketiciye ulaştırılma süreçlerinin, bu süreçlerde rol oynayan teşebbüslerin ve bu teşebbüsler arasındaki ilişkilerin "bütüncül" bir bakış açısıyla ele alınmasını hedefleyen bu incelemelerin en önemlilerinden biri, kamuoyunda "Marketler Soruşturması" olarak bilinen ve hızlı tüketim mallarını konu edinen soruşturmadır.

Soruşturma kapsamında, gıda ve temizlik ürünleri ticareti ile iştigal eden perakendeciler ile bu perakendecilerin tedarikçileri konumunda olan üretici ve toptancı seviyesindeki teşebbüslerin fiyatlama davranışları ele alınmıştır. Bu kapsamda, dokuzu zincir market, ikisi

güzellik ve kişisel bakım ürünleri perakendecisi, 18'i tedarikçi konumunda bulunan 29 teşebbüs ile gıda sektöründe faaliyet gösteren teşebbüslerin üye olduğu bir teşebbüs birliğinin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un rekabeti sınırlayıcı anlaşmaları yasaklayan 4. maddesini ihlal edip etmedikleri incelenmiştir.

Söz konusu soruşturma, çeşitli nedenlerle, Rekabet Kurumu uygulamaları bakımından önemli görülmektedir.

İlk olarak, 31 Mart 2020 tarihinde ön araştırma ile başlayan ve 7 Mayıs 2020 tarihinde soruşturmaya dönerek 28 Ekim 2021 tarihinde alınan Rekabet Kurulu kararıyla tamamlanan ve toplamda 19 aylık bir zaman dilimini kapsayan inceleme uzun süreli, yoğun ve özverili bir çalışmanın ürünüdür. Zira, tüm aşamalarıyla ülkemiz genelinde uygulanan kapanma, evden çalışma, ulaşım kısıtlamaları, sosyal mesafe, toplantı yasakları gibi pandemi tedbirleri sürecinde yürütülmüş olan inceleme kapsamında bazı teşebbüslerde mükerrer olmak üzere 50'ye

yakın yerinde inceleme gerçekleştirilmiş, soruşturma tarafı olan ve olmayan toplamda 150'ye yakın teşebbüsten ve ayrıca pazar araştırma şirketlerinden soruşturmanın ilgili olduğu dönemdeki fiyatlara ve fiyat hareketlerine ilişkin kapsamlı bilgi taleplerinde bulunulmuş, soruşturma tarafı bazı perakendecilerin Türkiye İstatistik Kurumuna sağladığı fiyat verileri temin edilmiştir. Yerinde incelemelerde elde edilen belgeler, ulaşılan diğer bilgiler ve soruşturma tarafı teşebbüslerin yazılı ve sözlü savunmaları birlikte ve titizlikle değerlendirilerek karar tesis edilmiştir.

İkinci olarak, bu soruşturma yukarıda bahsedilen bütüncül bakış açısının önemli bir yansımasını teşkil etmektedir. Şöyle ki, geçtiğimiz yıllarda Rekabet Kurumunun perakende sektörüne yönelik olarak yürüttüğü incelemelerde zincir marketlerin rakipleriyle aralarında olan ilişkilerine odaklanılırken bu soruşturmada, zincir marketlerin rakipleriyle ilişkilerinin yanı sıra tedarikçileriyle olan ilişkilerine de mercek tutulmuştur.

Bu bakış açısıyla yapılan inceleme sonucunda, bazı ulusal zincir marketlerin kendi aralarındaki doğrudan iletişimin yanı sıra, asıl olarak ortak tedarikçiler yoluyla piyasadaki fiyat rekabetini kısıtlamaya yönelik iletişim içerisinde oldukları görülmüştür. Bu iletişimler kapsamında;

- Bazı marketlerin rakipleriyle doğrudan temas kurarak belirli ürünlerin satış fiyatları ve fiyat değişiklik tarihleri üzerinde anlaştığı,
- Bazı marketlerin tedarikçilerinden "piyasayı organize etmelerini", diğer bir deyişle ilgili tüm marketlerin tedarikçiler tarafından kendi ürünleri için belirlenen fiyatı uygulamalarını ve aynı tarihte fiyat artırmalarını sağlamalarını talep ettiği,
- Bu talebi yerine getirmek adına tedarikçilerin, marketlerin ilgili ürünlere ilişkin fiyat ve fiyat artış tarihi bilgilerini düzenli olarak rakip marketlerle paylaştıkları ve marketlerin paylaşılan fiyatlara ve fiyat değişiklik tarihlerine uymaları konusunda çaba gösterdikleri,
- Marketlerin rakiplerinin fiyatlarını ve fiyat değişikliklerini sürekli takip ettiği,
- Takip sonucunda, belirlenen fiyata veya fiyat değişiklik tarihine uymayarak belirlenenenden daha düşük fiyat, sektörde yerleşik tabiriyle "bozuk fiyat", uygulayan marketlerin ürünlerin etiket fiyatını gösterir fotoğraflar ya da kasa fişleri paylaşılması yoluyla tedarikçiye raporlandığı ve tedarikçiden fiyatların belirlenen seviyeye çekilmesini sağlamak üzere marketlere müdahale etmesinin istendiği,
- Belirlenenenden düşük fiyat uygulayan bir marketin tespit edilmesi halinde, fiyat artırmış olan rakip marketlerce ilgili ürünün fiyatının tekrar düşürüldüğü ve aradaki fiyat farkının piyasanın organize edilememesinin bir yaptırımı olarak tedarikçiye fatura edildiği kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde anlaşılmıştır. İlâveten, belgelerden hareketle tespit edilen bu iletişimlere konu fiyat değişikliklerinin gerçekleşip gerçekleşmediği, her bir belgenin ilgili olduğu dönemdeki piyasa fiyatlarının analiz edilmesi yoluyla da teyit edilmiştir.

Bu çerçevede, soruşturma tarafı ulusal zincir marketlerin doğrudan ve dolaylı iletişimlerle ticari faaliyetlerine ilişkin stratejik bilgileri birbiriyle paylaştığı, ürünlerin raf fiyatlarını ve fiyat değişim tarihlerini koordine ettiği tespit edilmiştir. Bu koordinasyon sonucunda söz konusu marketlerin, ürün satış fiyatlarını birlikte belirleyerek aralarındaki fiyat rekabetini ortadan kaldırdıklarını ve dolayısıyla tüketicileri daha yüksek fiyatla ürün satın almak durumunda bırakarak zarara uğrattıklarını söylemek mümkündür. Marketlerin ve tedarikçilerin bu yöndeki davranışları, rekabet hukukunda en ağır ihlal olarak kabul edilen kartel tanımına girmekte ve kartellerin, rekabet hukuku terminolojisinde "merkez-uç (hub and spoke) karteli" olarak adlandırılan bir türünü teşkil etmektedir. Bu nedenle, soruşturma sonunda ulusal çapta faaliyet gösteren beş zincir market ile sıvı yağ üreticisi bir tedarikçiye idari para cezası uygulanmıştır.

Üçüncü olarak, bütüncül yaklaşımın benimsendiği bu soruşturma, tedarikçilerle alıcılar arasındaki ilişkilerin daha detaylı ele alınması neticesinde sektördeki teşebbüsler arasındaki yerleşik iş yapış biçimlerinin, yeniden satış fiyatının tespiti şeklinde gerçekleşen rekabet ihlallerine de yol açabildiğini göstermiştir. Şöyle ki; rekabet hukuku kuralları gereğince tedarikçilerin, alıcılarının ürünleri hangi fiyattan nihai tüketicilere sattığına, diğer bir ifadeyle yeniden satış fiyatına doğrudan müdahalede bulunmaması gerekmektedir. Ancak, soruşturma kapsamında edinilen bilgiler ve belgeler hızlı tüketim malları tedarikçilerinin alıcılarının yeniden satış fiyatını belirleme eğiliminde olabileceklerini göstermiştir. Yeniden satış fiyatının belirlenmesi belirli bir tedarikçiye ait bir ürünün fiyatının tüm satıcılarda aynı olmasına neden olarak marka içi rekabeti ortadan kaldırabilmekte, tüketicileri daha yüksek fiyattan ürün almaya mecbur bırakabilmektedir. Söz konusu gerekçelerle bu eylem rekabet hukukunda yasaklanmaktadır. Nitekim Marketler Soruşturması sonucunda, sıvı yağ tedarikçisi olan bir teşebbüse, yukarıda belirtilen kartel niteliğindeki davranışlarının yanı sıra, alıcılarının yeniden satış fiyatını tespit ettiği için ayrıca idari para cezası uygulanmıştır.

İlâveten, bu soruşturmada temel olan bütüncül bakış açısı ve elde edilen belgeler, idari para cezası uygulanan marketlerin soruşturma dışında kalan bazı diğer tedarikçileriyle ilişkilerinin de incelenmesi gerekliliğini doğurmuş ve yeni bir soruşturma başlatılmasına yol açmıştır. Hâlihazırda, Rekabet Kurumu bünyesinde, beş zincir market ile 15 tedarikçinin davranışlarının incelendiği ve kamuoyunda bu kez "Tedarik Soruşturması" olarak bilinen benzer bir soruşturma devam etmekte olup yasal süreler dikkate alındığında söz konusu soruşturmanın 2022 yılı sonuna kadar tamamlanması öngörülmektedir.

Marketler
Soruşturması
sonucunda, sıvı
yağ tedarikçisi
olan bir
teşebbüse,
kartel
niteliğindeki
davranışlarının
yanı sıra
alıcılarının
yeniden satış
fiyatını tespit
ettiği için ayrıca
idari para cezası
uygulanmıştır.

”